

УДК 65.012.34

С.В.МІШИНА, канд. екон. наук

Харківський національний економічний університет

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ „ЛОГІСТИКА”

Аналізуються і класифікуються існуючі визначення поняття “логістика” вітчизняних і зарубіжних економістів, уточнюються економічна сутність та визначення поняття “логістика”.

Термін «логістика», відомий донедавна лише вузькому колу спеціалістів, набуває сьогодні широкого розповсюдження. Це обумовлене тим, що поняття «логістика» почало використовуватися в економіці.

Щодо визначення економічної сутності такого фундаментального поняття, як “логістика” існує безліч точок зору, в тому числі і таких українських та зарубіжних вчених, як Б.Анікін, Дж.Бушер, М.Гордон, Д.Джонсон, Є.Крикавський, Л.Міротін, А.Родніков, А.Смєхов, В.Сергєєв, Дж.Хескетт [1-11] та ін.

Той факт, що існує велика кількість визначень логістики, з одного боку, свідчить про досить динамічний та бурхливий розвиток цієї науки, оскільки, як визначення, так і об'єкти дослідження логістики змінювалися й уточнювалися з розвитком ринкових відносин. А з іншого боку це є свідченням того, що на сьогодні до кінця ще не сформульовано її концептуальні засади.

Незважаючи на те, що логістика це доволі молода наука, вона має величезні перспективи розвитку та використання в практичній діяльності підприємств. Хоча визначення поняття і не розкриває цілком економічної природи логістики, але напрямок її розвитку та науково-практичного застосування залежить від того, який саме зміст буде вкладено в поняття “логістика”. Визначення поняття “логістика” провідних вітчизняних та зарубіжних науковців наведені в табл.1.

Незважаючи на те, що визначення поняття “логістика” різних авторів мають спільні риси, є в них і безліч відмінностей. У зв'язку з цим виникає потреба в поясненні, систематизації та класифікації існуючих визначень.

Визначення будь-якого поняття чи категорії повинно обов'язково містити дві складові – об'єкт та мету дослідження. Тому, при розробці класифікації визначень саме вони і можуть бути обрані в якості класифікаційних ознак. Крім того, неабияке значення має зміст визначення (деякі вчені вважають логістику видом діяльності, деякі – наукою, а деякі – процесом управління).

Практика систематизації визначень логістики уже існує. Так, у праці Б.А.Анікіна [4] з позицій логістичного менеджменту виділено

такі змістовні аспекти та предметні області прикладення логістики, як управлінські, економічні, управлінсько-економічні, оперативно-фінансові та операційні. Як продовження розробок у даному напрямку пропонуємо класифікацію визначень логістики за трьома вищезгаданими ознаками з позиції її теоретичних основ, наведену в табл.2.

Таблиця 1 – Різні тлумачення поняття «логістика»

Визначення	Літературне джерело
Наука про планування, організацію, управління, контроль і регулювання переміщення матеріальних та інформаційних потоків у просторі і в часі від їхнього первинного джерела до кінцевого споживача	Б. Анікін [4]
Наука про планування, контроль і управління транспортуванням, складуванням та іншими матеріальними і нематеріальними операціями, здійснюваними у процесі доведення сировини і матеріалів до виробничого підприємства, внутрішньозаводської переробки сировини, матеріалів і напівфабрикатів, доведення готової продукції до споживача з врахуванням інтересів та вимог останнього, а також передачі й обробки відповідної інформації	А. Родніков [6]
Новий науковий напрямок, учення про планування, управління і спостереження (відстеження) під час переміщення матеріальних та інформаційних потоків у виробничих і енергетичних системах	А. Сметхов [8]
Наука про оптимальне управління матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками в економічних адаптивних системах з синергічними зв'язками	Є. Крикавський [3]
Процес планування, реалізації і управління ефективним, економічним рухом і збереженням сировинних матеріалів, незакінченого виробництва, готової продукції, пов'язаної з цим інформації з пункту виникнення у пункт споживання з метою забезпечення відповідності вимогам споживача	Дж. Бушер [9]
Інтегральний інструмент менеджменту, що сприяє досягненню стратегічних, тактичних або оперативних цілей організації бізнесу за рахунок ефективного з погляду зниження загальних витрат і задоволення вимог кінцевих споживачів щодо якості продуктів і послуг управління матеріальними і (або) сервісними потоками, а також супутніми їм потоками інформації і фінансових коштів	В. Сергєєв [7]
Наука про організацію спільної діяльності менеджерів різних підрозділів підприємства, групи підприємств з метою ефективного просування продукції за ланцюгом «закупівля сировини – виробництво продукції – розподіл», а також цілеспрямованих транспортно-людських потоків на основі інтеграції і координації операцій, процедур і функцій, що виконуються у рамках даного процесу з метою мінімізації загальних витрат ресурсів	Л. Міротін [5]
Науково-практичний напрямок господарювання, що полягає в ефективному управлінні матеріальними потоками в сферах виробництва і обігу	Гордон М.П. [1]
Процес планування, реалізації і контролювання економічно ефективного переміщення і складування сировини, запасів незавершеного виробництва, готових виробів та пов'язаних із цим послуг та відповідної інформації з місця походження до місця споживання для забезпечення відповідності вимогам споживачів	Американське логістичне товариство "Рада з управління логістикою"[10]
Сукупність видів діяльності з управління потоками продукції, координації виробництва і ринків збуту за встановленого рівня послуг з мінімальними витратами	Дж. Хескетт [11]
Потік матеріалів і послуг, а також зв'язки, що необхідні для управління цим потоком	Д.Джонсон та ін. [2]

Таблиця 2 – Класифікація визначень поняття “логістика”

Класифікаційні ознаки		
зміст поняття	об’єкт управління	мета управління
Наука або науковий напрямок [1, 3-6, 8] Інтегральний інструмент менеджменту [7] Сукупність потоків [2] Сукупність видів діяльності [11] Процес управління [9, 10]	Матеріальні потоки [1, 11] Потоки матеріалів і послуг [2] Матеріальні та інформаційні потоки [4, 8-10] Транспортно-людські потоки [5] Матеріальні, нематеріальні та інші операції [6] Матеріальні, інформаційні та фінансові потоки [3] Матеріальні, інформаційні, сервісні та фінансові потоки [7]	Урахування вимог споживачів [6, 9, 10] Ефективне просування товару [5] Досягнення стратегічних, тактичних та оперативних цілей організації [7] Мінімізація витрат [11]; Мета відсутня [1-4, 8]

Щодо першої класифікаційної ознаки, на нашу думку, логістика є перш за все наукою, оскільки має концептуальні основи, об’єкт, предмет, методи, прийоми, інструментарій дослідження. Визначення логістики як науки більшість вчених пов’язують з реалізацією функцій управління. Трактують логістику як наукового напряму [8] є дещо некоректним, а як інтегрального інструменту менеджменту [7] та процесу управління [9,10] вузьким, оскільки логістика вже виділилася в окрему науку. Д.Джонсон [2] стверджує, що логістика – це потоки матеріалів та послуг, у той час як потоки є здебільшого лише об’єктом дослідження логістики. Визначення ж логістики як сукупності видів діяльності [11] носить чисто прагматичний характер.

При цьому неважко помітити, що основним об’єктом дослідження, управління й оптимізації, на думку вчених, вважається саме матеріальний потік. Всі ж інші види потоків вважаються супроводжуючими по відношенню до матеріальних. Тому найбільш демократичними в цьому відношенні є трактування логістики Є.Крикавського [3] і В.Сергєєва [7]. У визначенні Є.Крикавського присутні як матеріальні, так і інформаційні та фінансові потоки, а у визначенні В.Сергєєва ще й сервісні. Питання виділення сервісних потоків та потоків послуг залишається відкритим, оскільки вони можуть існувати у вигляді матеріальних, або інформаційних, або фінансових потоків. Тому, на думку автора, об’єктом дослідження в логістиці можуть бути матеріальні, інформаційні та фінансові потоки з усіма взаємозв’язками між ними та відведенням кожному з потоків рівнозначної ролі.

Згідно з табл.2, метою логістичного управління більшість вчених вважають досягнення маркетингових цілей, а саме урахування потреб споживачів [6, 9, 10] та ефективне просування товару [5]. Деякі вчені

[7] за мету вважають досягнення стратегічних, тактичних та оперативних цілей організації бізнесу [7], а інші – мінімізацію витрат [11]. У визначеннях М.Гордона [1], Д.Джонсона [2], Є.Крикавського [3], Б.Анікіна [4], А.Смехова [8] мета відсутня. Можна погодитися з будь-яким формулюванням мети логістичного управління, оскільки вона може бути різною залежно від конкретної ситуації. Тому, на думку автора, у визначенні слід не конкретизувати мету, а лише зазначити, що управління має здійснюватися для досягнення поставленої мети.

Таким чином, підсумовуючи вищесказане, пропонується під логістикою розуміти науку про управління матеріальними, інформаційними, фінансовими потоками та взаємозв'язками між ними у відкритих економічних системах задля досягнення поставленої мети.

Наукова новизна запропонованого визначення полягає у: 1) врахуванні того, що підприємство є складною, відкритою економічною системою, пов'язаною із зовнішнім середовищем специфічними відносинами з приводу руху матеріальних, фінансових та інформаційних ресурсів; 2) врахуванні засад ситуаційного підходу.

1.Гордон М.П., Тишкин Е.М., Усков Н.С. Как осуществить экономичную доставку товара отечественному и зарубежному покупателю. – М.: Транспорт, 1993. – 64 с.

2.Джонсон Дж., Вуд Д.Ф., Вордлоу Д.Л., Мэрфи – мл. П.Р. Современная логистика: Пер. с англ. – 7-е изд. – М.: ИД “Вильямс”, 2002. – 624 с.

3.Крикавський Є.В. Логістика. Основи теорії. – Львів: Інтелект-Захід, 2004. – 414 с.

4.Логістика / Под ред. Б.А.Аникина. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Инфра-М, 2002. – 367 с.

5.Основы логистики / Под ред. Л.Б.Миротина, В.И.Сергеева. – М: ИНФРА-М, 1999. – 200 с.

6.Родников А.Н. Логистика. Терминологический словарь. – М: ИНФРА-М, 2000. – 340 с.

7.Сергеев В.И. Логистика в бизнесе. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 608 с.

8.Смехов А.А. Основы транспортной логистики. – М.: Транспорт, 1995. – 197 с.

9.Busher J., Tyndall G. Logistics excellence / Manag. Accoun. – 1987. – №8. – P.32-39.

10.Coyle J., Bardi E., Langley C. Zarzadzanie logistyczne. – Warszawa: PWE, 2002. – 734 s.

11.Heskett J. L. Logistics: Essential to Strategy / Harvard Busin. Rev. – 1977. – November-December.

Отримано 21.03.2006